

Beslut

efter kvalitetsgranskning av
musikundervisningen i grundskolan vid
Friggaskolan i Östersunds kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av musik i grundskolan. Syftet är att granska kvaliteten i grundskolans musikundervisning. Kvaliteten bedöms utifrån om musikundervisningen dels utgår från och innehåller ämnets hela kursplan, dels ger eleverna möjlighet till sådant eget skapande som främjar deras utveckling av kreativitet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning utgår musikundervisningen från, och innehåller, ämnets hela kursplan?
2. I vilken utsträckning ger musikundervisningen eleverna möjlighet till sådant eget skapande som främjar utveckling av kreativitet?

Granskningen genomförs i årskurserna 7-9 i 30 skolor. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Friggaskolan i Östersunds kommun, med Pysslingen förskolor och skolor AB (organisationsnummer 556035-4309) som huvudman, ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Friggaskolan den 3 oktober 2018. Besöket genomfördes av Tilda Lindell och Stefanie Luthman. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört en lektionsobservation i årskurs 9 samt intervjuer med elever från årskurs 9, med musikläraren och med rektorn.

Friggaskolan är en fristående verksamhet med elever i förskoleklass och årskurserna 1–9. Skolan har 139 elever i årskurserna 7–9. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar en lärare i musik i årskurserna 4–9. Läraren är legitimerad och behörig att undervisa i musik i aktuella årskurser. Sammanlagt är 93 timmar avsatt för undervisning i musik till årskurserna 7–9.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen omfattar det centrala innehållet. Bedömningen baseras på kursplanens tre kunskapsområden och redovisas nedan.

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen omfattar kunskapsområdet "Musicerande och musikskapande". Av granskningen framgår att undervisningen omfattar sång, melodispel och ackompanjemang i ensembleform med genretypiska musikaliska uttryck. Vid lektionsobservationen och intervjuerna med eleverna och med läraren i musik framkommer att eleverna får sjunga och spela instrument i ensembleform. Vidare framgår att undervisningen omfattar gehörsmusicerande efter musikaliska mönster i olika genrer. Till exempel framkommer i lärarintervjun att läraren tar upp att ett sätt att lära sig nya låtar är att lyssna, att eleverna ska kunna höra vilka ackord som följer i en låt och att

gehörsmusicerande tränas genom körsång. Av granskningen framgår vidare att improvisation har berörts i undervisningen. I intervju med läraren i musik framkommer att eleverna har fått testa att spela en melodi till fyra ackord som enbart spelas med de vita tangenterna på keyboard. I intervjuerna med eleverna och med läraren framkommer vidare att undervisningen omfattar musikskapande. Till exempel har eleverna fått skapa en låt med hjälp av digitala verktyg i årskurs 8. I intervjuerna med eleverna och med läraren framkommer att eleverna i årskurs 9 brukar anordna en musikal inför sommaravslutningen, och i lärarintervjun framkommer att det främst är i samband med musikalen som eleverna får arbeta med musikalisk gestaltning.

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen omfattar kunskapsområdet "Musikens verktyg". Av granskningen framgår att undervisningen har omfattat hörselvård. Till exempel framkommer i intervjuerna med eleverna och med läraren i musik att begrepp som decibel, hörselskador som tinnitus och hur människans öra fungerar har tagits upp. Av granskningen framgår vidare att undervisningen har omfattat hur rösten kan varieras i flerstämmiga, vokala uttryck i olika genrer. Exempelvis framkommer det i intervjuerna med eleverna och med läraren att eleverna får träna körsång och att sjunga i olika stämmor. Av skolans dokumentation, lektionsobservationen, elevintervjun och lärarintervjun framgår att eleverna får spela olika instrument i form av melodi-, ackord-, tangent-, bas- och slagverksinstrument. Undervisningen omfattar även musiksymboler och notsystem, noter, tabulatur, ackordbeteckningar och grafisk notation. Till exempel framkommer i intervjuer med eleverna och med läraren att instrumentspel utgör en stor del av undervisningen och att eleverna ska få prova olika instrument, och att läraren tar upp att det finns fler sätt att musicera än med noter. Av granskningen framgår vidare att undervisningen omfattar byggstenar för att musicera och komponera musik i olika genrer och med varierande instrumentation. I lärarintervjun framkommer att eleverna i sitt musicerande ska kunna nyansera med begrepp såsom tonstyrka, vers och refräng och att olika byggstenar återkommande tas upp. Undervisningen omfattar även digitala verktyg för musikskapande, inspelning och bearbetning. Till exempel framgår det av intervjun med eleverna att de har arbetat med att skapa musik med hjälp av digitala verktyg, och av lärarintervjun att digitala verktyg har använts för både inspelning och musikskapande.

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen omfattar kunskapsområdet "Musikens sammanhang och funktioner". Av granskningen framgår att undervisningen har berört ljudets och musikens fysiska, tanke- och känslomässiga påverkan på människan och hur musik används i olika medier som film och datorspel. I lärarintervjun framkommer exempelvis att läraren har haft en diskussion med eleverna utifrån en spellista om att samma låt kan påverka människor på olika sätt, och att läraren har tagit upp hur upplevelsen av en film kan påverkas av vilken musik som används. I lärarintervjun framkommer även att musikens funktion för att markera identitet och grupptillhörighet har berörts i samband med att genrer har tagits upp, till exempel genom att läraren och eleverna har pratat om olika rockgenrer och att man kan känna tillhörighet. I intervjuerna med eleverna och med läraren framkommer att musik från olika epoker och framväxten av olika genrer har tagits upp. Av granskningen framgår vidare att undervisningen har omfattat instrument och deras funktion i olika genrer och sammanhang. I intervjuerna

med eleverna och med läraren framkommer att instrumentens funktion i till exempel blues och rock har tagits upp och att olika sorters instrument som bleckblås-, träblås-, tangent-, sträng- och stråkinstrument och slagverk har tagits upp som instrumentkunskap.

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen till stora delar ger eleverna möjlighet till sådant eget skapande som främjar utveckling av kreativitet¹. Bedömningen grundar sig på kvalitetskriterier som Skolinspektionen bedömt vara av vikt för utveckling av kreativitet².

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen ger eleverna möjlighet att arbeta skapande i processform. Musikskapande används i kursplanen på två sätt³. Dels som något som sker när man musicerar utifrån redan befintlig musik, dels på ett sätt som omfattar improvisation, komposition och att kombinera musik med andra uttrycksformer. Skolinspektionen fokuserar här på det senare sättet och elevernas möjlighet att skapa och uttrycka något eget. Av granskningen framgår att eleverna får möjlighet att arbeta med skapande uppgifter som sträcker sig över tid och uppnår fördjupning. Av skolans dokumentation samt intervjuer med eleverna och med läraren framgår att eleverna under vårterminen fick arbeta med att skapa något eget, till exempel en låt eller ackordmönster, med hjälp av ett program på surfplattor. I lärarintervjun framkommer att digitala verktyg tidigare har använts för inspelning, men numera också används när eleverna arbetar med att skapa i musik. Av granskningen framgår vidare att undervisningen möjliggör individuellt anpassade strategier i elevernas skapande. Till exempel framkommer i intervjuer med eleverna och med läraren att eleverna kan arbeta i grupper och att läraren lyssnar på det som eleverna har skapat och ger dem förslag på hur de kan utveckla sitt arbete. Av granskningen framgår vidare att arbetsprocessen värdesätts och tillskrivs betydelse i undervisningen. Till exempel framkommer i lärarintervjun att läraren ger eleverna förslag på hur de kan utveckla sitt arbete men betonar att det är viktigt att eleverna gör på sitt sätt.

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen till viss del ger eleverna möjlighet att reflektera över skapandet. Av granskningen framgår att undervisningen omfattar språk- och begreppsförståelse i syfte att eleverna ska kunna reflektera kring eget och andras skapande. Till exempel framgår av lektionsobservationen att byggstenar såsom vers, refräng, melodi, komp och rytm tas upp och i intervjun med eleverna framkommer att musikbegrepp periodvis har tagits upp mycket. I lärarintervjun uttrycker läraren att hen fokuserar mycket på att spela instrument och på musikens byggstenar i undervisningen och att eleverna på så vis får en förståelse för begreppen. Av granskningen framgår att eleverna har vissa möjligheter att reflektera kring eget och andras skapande i undervisningen. I intervju med eleverna framkommer att det händer att eleverna ber varandra

¹ grundskolans läroplan, första kapitlet *Skolans värdegrund och uppdrag* framgår att det ingår i skolan uppdrag att stimulera elevernas kreativitet: *Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem.* Lgr 11, kap 1.

² Undervisning som ger eleverna möjlighet till sådant eget skapande som främjar utveckling av kreativitet omfattar möjlighet att arbeta skapande i processform, möjlighet att reflektera över skapandet samt valmöjlighet i samband med skapandet.

³ Skolverket (2017) Kommentarmaterial till kursplan i musik, sid. 13

om respons när de sitter i grupper och arbetar, men att de inte har fått i uppgift att diskutera sitt skapande med varandra.

Skolinspektionen bedömer att musikundervisningen ger eleverna valmöjlighet i samband med skapandet. Av granskningen framgår att uppgifter är utformade så att eleverna kan välja en, eller använda en variation, av röst, instrument, digitala verktyg, genrer och musikaliska traditioner. I intervjuer med eleverna och med läraren framkommer att eleverna har använt digitala verktyg för att skapa något eget, till exempel en låt eller ackordmönster, i musik. Eleverna har då kunnat välja att använda programmets olika funktioner men även att lägga till spel på instrument och sång. Av granskningen framgår vidare att undervisningen innehåller information och stöd för eleverna inför val av uttryckssätt. Till exempel framgår det av lärarintervjun att läraren visar eleverna hur programmet fungerar, uppmanar eleverna att använda de funktioner som finns i programmet men även att välja mellan olika genrer, lägga till spel på piano och spela in röst.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- **Rektorn behöver säkerställa att eleverna i musikundervisningen ges möjlighet att reflektera över skapandet.**

Skolinspektionens bedömning är att undervisningen i ämnet musik ytterligare kan främja elevernas utveckling av kreativitet genom att eleverna i större utsträckning ges utrymme och stöd att reflektera över skapandet. Utrymme och stöd för reflektion kan till exempel vara att tid och uppgifter skapas för eleverna att lyssna och bedöma uttryck, syfte och funktion i skapandet och i skapta produkter. Bedömningen grundar sig på kvalitets-kriterier som Skolinspektionen bedömt vara av vikt för utformningen av musikundervisningen⁴ så att den ger eleverna möjlighet till sådant eget skapande som främjar utvecklingen av kreativitet.

I intervjun med eleverna framkommer att eleverna får sitta i grupper när de arbetar med att skapa musik och att de då kan be varandra om respons på det som de har skapat. I intervjun framkommer vidare att eleverna inte har fått i uppgift att diskutera sitt skapande med varandra någon gång, och att det är något som de skulle vilja göra mer. I intervjun med läraren framkommer att eleverna på eget initiativ spelar upp det de skapar för varandra och diskuterar utan att läraren uppmanar eleverna att göra det, men att det skulle vara möjligt att ge eleverna fler organiserade möjligheter till reflektion kring skapande.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 21 september 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

⁴ Utformningen av sådan undervisning omfattar möjlighet att arbeta skapande i processform, möjlighet att reflektera över skapandet, samt valmöjlighet i samband med skapandet.

Redogörelsen skickas via e-post, till *kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se*, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10215) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Gabriel Brandström

Beslutsfattare

Signerat av: Gabriel Brandström

X Tilda Lindell

Föredragande

Signerat av: Tilda Lindell

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/musik-i-grundskolan/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

1 kap. 4 §

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

1 kap. 11 § första stycket

För varje skolform och för fritidshemmet ska gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i denna lag. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

3 kap. 3 §

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

1.1.1 10 kap. 2 §

1.1.2 Grundskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa.

Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Skolförordningen (2011:185)

5 kap 2 §

Eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen.

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Reviderad 2018

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden

”Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.”

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag

”Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik.(...)”

”Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas (...).

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.”

Lgr 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden

Under rubriken Riktlinjer anges att alla som arbetar i skolan bland annat ska;

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet

I avsnittet om lärarens ansvar står bland annat att läraren ska;

- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,

- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet

Lgr 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper

Under rubriken till område 2.2 Kunskaper anges bland annat att;

”Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.”

Bland de övergripande målen under området Kunskaper anges att skolan bland annat ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola;

- kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning, skapande, kommunikation och lärande,
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga, och
- kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud

Bland riktlinjerna under området Kunskaper anges vidare att läraren bland annat ska;

- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel,
- får använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling,

Lgr 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar

I avsnittet anges bland annat att rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar exempelvis för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet
- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.

Lgr 11, 5. Kursplaner, 5.8 Musik

Syfte

I kursplanen för musik beskrivs inledningsvis syftet med undervisningen och vilka förmågor som undervisningen syftar till att utveckla hos eleverna.

”Genom undervisningen i ämnet musik ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- spela och sjunga i olika musikaliska former och genrer,
- skapa musik samt gestalta och kommunicera egna musikaliska tankar och idéer, och
- analysera och samtala om musikens uttryck i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang.”

Centralt innehåll

Det centrala innehållet **för årskurs 7-9** är uppdelat i tre kunskapsområden;

Musicerande och musikskapande

- Sång, melodispel och ackompanjemang i ensembleform med genretypiska musikaliska uttryck.
- Gehörsmusicerande efter musikaliska mönster i olika genrer.
- Rytmask och melodisk improvisation till trumkomp, ackordföljder eller melodislingor med röst och instrument.
- Musikskapande i olika genrer, till exempel visor, ljudkompositioner och låtar.
- Musikalisk gestaltning där olika uttrycksformer kombineras.

Musikens verktyg

- Röstvård, hörselvård och orsaker till att musiklyssnande och musicerande kan bidra till hörselskador samt hur hörselskador kan förebyggas.
- Hur rösten kan varieras i flerstämmiga, vokala uttryck i olika genrer.
- Ackord-och melodiinstrument, bas och slagverk för spel i olika ton-och taktarter.
- Rytmask, klang och dynamik, tonhöjd, tempo, perioder, taktarter, vers, refräng och ackord som byggstenar för att musicera och komponera musik i olika genrer och med varierande instrumentation.
- Musiksymboler och notsystem, noter, tabulatur, ackordbeteckningar och grafisk notation.
- Digitala verktyg för musikskapande, inspelning och bearbetning.

Musikens sammanhang och funktioner

- Ljudets och musikens fysiska, tanke-och känslomässiga påverkan på människan. Musikens funktion för att markera identitet och grupptillhörighet i olika kulturer, med fokus på etnicitet och kön.
- Hur musik används i olika medier, till exempel i film och datorspel.
- Instrument och deras funktion i olika genrer och sammanhang, till exempel i en symfoniorkester eller i ett rockband.
- Konstmusik, folkmusik och populärmusik från olika epoker. Framväxten av olika genrer samt betydelsefulla tonsättare, låtskrivare och musikaliska verk.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

I propositionen anges bland annat att i skolans uppdrag ligger att ge alla elever "bästa möjliga förutsättningar att utifrån sina behov och förutsättningar utvecklas så långt som möjligt i enlighet med utbildningens mål" samt att "ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa." (s. 221)

I propositionen föreslår regeringen att "kunskapsbegreppet ges en bred innebörd så att utbildningen också ska främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Sådan allsidig personlig utveckling kan bl.a. handla om utvecklande av den kreativa förmågan, lusten att skapa, förmågan att ta initiativ och omsätta idéer till handling. Dessa förmågor och färdigheter är centrala för att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt. Det övergripande målet för utbildningen stödjer strävan att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet." (s. 222)

"(...) Estetisk och konstnärlig verksamhet är en viktig del av förskolans och skolans uppdrag. (...)I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Förmågan till eget skapande tillhör det som eleverna ska tillägna sig. Ett antal av skolans ämnen vilar således till en del på vad som kan betecknas som konstnärlig grund." (s. 224)